

до ближчого знайомства.» [2, с. 13]. Третя група – це порівняння, де суб'єктом виступає тварина: «Вовк стояв, ніби кудись запрошував» [2, с. 185], «...легше знайти в жабі шерсть, ніж в обізленій жінки співчуття» [2, с. 147]. Четверту групу складають порівняльні структури, у яких суб'єкт – предмет людської діяльності: «А згодом із будинку почали вискакувати цеглини і падати на перехожих, ніби ними хтось кидався» [2, с. 92], «...балаєсини, схожі на орлячі лапи» [2, с. 19]. Містить роман «Кохання в стилі бароко» і два порівняння, де суб'єкт – космонім: «Над музеєм Булгакова, схожий на золотого кабана, висів пузатий місяць.» [2, с. 187], «...зникло сонце, наче його хтось ковтув.» [2, с. 78].

Оригінальність порівняльних конструкцій виявляється не лише в їх побудові, а й у виборі компонентів із різних джерел мовлення, що, з одного боку, викликає у нас звичні словесні картини, а з іншого – значно ускладнює текст, роблячи його багатоплановим та багатозарядним.

Отже, система порівнянь роману становить широкий матеріал для дослідження, що дає можливість розкрити багатство словника письменника. Аналіз структури, семантики й стилістичних функцій порівняння як образного засобу ідіостилю автора засвідчив розмаїття формально-граматичних структур з порівняльною семантикою, що вказує на багату художньо-образну систему поетичного тексту загалом. Перспективним вважаємо дослідження порівняльних конструкцій в інших творах автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богацький П. Мала літературна енциклопедія. Sydney, Australia. 2002. 245 с., 1983. С. 204 – 216.
2. Даниленко В. Кохання в стилі бароко: роман. Львів: Піраміда, 2009. 299 с.
3. Конторчук Г. Структурно-семантичні особливості порівняльних конструкцій в історичній повісті В. Шевчука «Розсічене коло» Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Волинь, 2010. С. 261 – 270.
4. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
5. М'яснянкін Л. Порівняння в системі образних засобів мови. Вісник ЛНУ ім. І.Франка. Львів, 2002. С. 4.
6. Молчко О. Семантика і прагматика порівняння: його мовні і мовленнєві функції в лінгвокреативній комунікативній діяльності. Studia Ukrainica Posnaniensia Adam Mickiewicz University Press. Poznan. 2013. vol.I. С. 139 – 143.
7. Николок Т., Шкляєва Н. Бароко як спосіб мислення у романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко». Мова і культура. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Вип. 13. Том IX (145). С. 211 – 214.
8. Трофименко Т. Володимир Даниленко. Містичний детектив з присмаком бурлеску [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zaxid.net/mistichniy_detektiv_z_prismakom_burlesku_n1096204

Круп'як М.

Науковий керівник – к.ф.н, доц. Бабій І.М.

КОЛЬОРИСТИКА В РОМАНІ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО»

Колір – це усвідомлений, ретельно продуманий прийом, який допомагає художникові слова виразити свої думки і почуття. Зрозуміти сенс кольорів «означає проникнути в глибини підсвідомості письменника, зрозуміти своєрідність його творчої лабораторії, його індивідуальних рис авторського бачення. Зрозуміло, що у кожного видатного митця своє вміння використовувати кольори, своє осмислення цієї проблеми» [7].

Проблемі кольору присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців у таких напрямках: колір у світлі психолінгвістики (О.П. Василевич, Р.М. Фрумкіна, А.А. Залевська), структурний і семантичний аналіз кольоративів (А.П. Кириченко, В.Ю. Франчук, Т.В. Пастушенко), історія виникнення та розвитку колірних лексем (М.І. Чикало, О.М. Дзівак), кольоропозначення в художньому мовленні (А.П. Критенко, І.М. Бабій) та ін. Попри такий широкий спектр дослідження кольористики, в українському мовознавстві залишаються недостатньо з'ясованими питання семантики та функціонування лексем на позначення кольору у прозовій мові, що й зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Мета дослідження – описати семантику лексем на позначення кольору і дослідити специфіку їх використання в романі Валер'яна Підмогильного, що дасть можливість усвідомити, наскільки кольоропозначення дозволили автору відтворювати дійсність, виразно змалювати образи персонажів, наділити їх індивідуальними рисами зовнішності, розкрити почуття, дії героїв тощо.

Валер'ян Підмогильний – визначний белетрист 1920-х років і неперевершений досі перекладач на українську мову класиків французької прози, письменник-інтелектуал, твори якого подають чималий матеріал для пізнання психології людини часів революції і після неї. Панівний тон його творів – песимізм і скептицизм. Скептицизм і песимізм супроти людини, супроти самого себе, супроти всесвіту [3, с.9]. Його роман «Місто» (1927), не дивлячись на чималий читацький інтерес, мав в основному негативні відгуки тогочасної критики, що шукала в ньому соціальної заангажованості, ідеологічної ілюстративності, розповсюдженого «пролетарського» контексту, хоч і визнавала його як перший український урбаністичний роман.

Найбільша кількість кольороназв у романі В. Підмогильного зустрічається в описах краєвидів, людей та одягу персонажів, які підсилюють настроєво-емоційну палітру творів. Колірний діапазон творів письменника досить широкий, хоча не можна не помітити, що його домінуючими кольорами є ахроматичні **чорний** і **білий** та хроматичні **срібний** і **рожевий**. Часто вживаними є також **сірий**, **синій** і **золотий** (золотистий). Рідше використовуються **зелений**, **фіолетовий** і **оранжевий** кольори.

№ п\п	Назви кольорів	Кількість уживань	№ п\п	Назви кольорів	Кількість уживань
1	Червоний	36	7	Блідий	11
2	Чорний	27	8	Синій	9
3	Білий	26	9	Зелений	9
4	Темний	24	10	Жовтий	8
5	Сірий	21	11	Блискучий	7
6	Ясний	15	12	Золотий	7

Найбільш уживані автором прикметники можна розділити на три основні генетично-структурні підгрупи, подані в сучасних українських граматиках. Значну частину становить підгрупа прикметників давнього походження, що виражають ознаку безпосередньо лексичним значенням своєї основи. У романі «Місто» ці прикметники представлені такими найпоширенішими одиницями: **білий**, **чорний**, **червоний**, **синій**, **сірий** («*білий місяць сходить*» (с.34), «*перебрався в свій сірий костюм*» (с.67)).

Другу підгрупу за поширеністю становлять прикметники, що виражають ознаки не безпосередньо, а через властивість іншого, якісно осмисленого поняття, напр.: **блакитноокий** («*блакитнооку Надійку*» (с.278)), **веселковий** («*веселкові плани*» (с.152)).

Як зазначає І.Бабій «назви кольорів становлять окрему лексико-семантичну групу, що характеризується семантичним багатством і різноманітністю способів вираження колірної ознаки предметів» [1, с.10].

Третя гендерно-структурна підгрупа якісних прикметників формується з перших двох й об'єднує прикметники, що передають ознаки, які є варіантами ознак, виражених прикметниками першої і другої підгрупи. Сюди відносять:

- складні прикметники – назви відтінків кольорів: **ясно-синій** («*Величезна афіша цирку, зроблена трьома яскравими фарбами, червоною, зеленою та ясно-синьою*» (с.76)), **брунатно-чорний** («*брунатно-чорна рязбизна костюмів*» (с.9)), **блідо-рожевий** («*гама тіл від блідо-рожевих...*» (с.9));

- назви, що означають поєднання в одному предметі двох і більше кольорів: **зелено-жовтий** («*зелено-жовтими передосінніми берегами*» (с.4)), **біло-рожевий** («*біло-рожевий потік рухливих тіл*» (с.9)), **сіро-синій** («*сіро-синіми присмерками*» (с.14)), **червоно-чорний** («*червоно-чорною картатою плахтою*» (с.28)), **сіро-білий** («*сіро-білі тони*» (с.47)).

У романі «Місто» домінують лексеми на означення **чорного і червоного** та **білого** кольорів, так званих архекольорів. В усіх мовах світу існує така колірна тріада. В. В. Іванов називає позначення цих кольорів “мовними універсальними” і зазначає, що «три основних кольори (чорний – білий – червоний) є в усіх мовах світу; відмінності цих кольорів використовуються в усіх міфологіях та інших символічних системах» [2, с.146].

Кольоратив **чорний** пов’язаний у поетичних текстах із традиційно-символічною семантикою: втіленням темноти, нещастя, виражає негативні емоції. Такі ж смислові асоціації спостерігаємо в романі «Місто», напр.: «**Чорний** патlach у папасі, вигукуючи найстрашніші загрози, сів на коня, оперезав хлопця для певності нагасм і погнав перед себе, пообіцявши застрелити» (с.67).

Слово **білий** використовується в повісті у своєму домінантному значенні: «який має колір крейди, молока, снігу» [6, с.48], наприклад: **білий** місяць, **білі** хатки, **білий** комірець, **білий** папір, **білі** лампи та ін. Додаткове метафоричне значення слово **білий** має у словосполученні **біла** банда. Автор має на увазі повсталіх під проводом білого прапора.

Червоний колір «має забарвлення одного з основних кольорів спектра, що йде перед оранжевим; кольору крові та його близьких відтінків» [6, с.244], наприклад: «**червоні** фарби», «**червоні** кружала», «**червоний** абажур» та ін.

Кольоропозначення **сірий** у своєму домінантному значенні «колір, середній між білим і чорним; барва попелу, попелястий, мишастий» [6, с.551] також уживається в романі, наприклад: **сірий** папір, **сірі** станції, **сірий** піджак, **сірий** покрив та ін.

Прикметник **синій** трапляється в повісті дев’ять разів, наприклад: **синій** чайник, **сині** вогні, **сині** окуляри, **сині** халати. Це слово вживається у своєму домінантному значенні «який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між голубим і фіолетовим, волошковий» [6, с.548].

«Теж досить активним у мові художньої літератури є аналітичний спосіб вираження надмірної інтенсивності колірної ознаки – з допомогою кількісно-означальних прислівників *дуже, винятково, вкрай, зовсім, не в міру* з підсилювальним значенням: *дуже блідий, надто жовтий*» [1, с.11].

Отже, у ході дослідження особливостей семантики кольоропозначень у романі «Місто» В.Підмогильного було виділено основні положення використання кольористики у прозі. Окремі назви кольорів у романі (*чорний, червоний, білий*) розвинули цілий ланцюг конотацій, інші, наприклад, *зелений, жовтий, картатий* – моносемантичні, обмежуються лише позначенням кольору, що зводиться до номінативної функції.

Найбільша кількість кольороназв у романі В. Підмогильного зустрічається в описах краєвидів, людей та одягу персонажів. Кольоративи підсилюють настроєво-емоційну палітру творів. Колірний діапазон творів письменника досить широкий, хоча не можна не помітити, що його домінуючими кольорами є ахроматичні *чорний і білий* та хроматичні *срібний і рожевий*. Часто вживаними є також *сірий, синій і золотий (золотистий)*. Рідше використовуються *зелений, фіолетовий і оранжевий* кольори. Крім того, автор широко використовує так звані «*строкаті*» кольори, наприклад: *рябий, картатий, строкатий*.

Валер’ян Підмогильний виявив себе як майстерний письменник-кольорист, чим вкотре підтвердив свою геніальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій І.М. Семантико-граматична природа прикметників зі значенням кольору у прозовій мові. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль: ТНПУ. 2004. Вип. 2(12). С. 6 – 12.

2. Иванов В. В. Лингвистика третьего тысячелетия. Вопросы к будущему. М.: Языки славянской культуры, 2004. 208 с.
3. Лавріненко Ю. А. Валер'ян Підмогильний. Дивослово, 2001. №2. С. 9–10.
4. Підмогильний В. П. Місто. Київ: ТОВ"Видавнича група КМ-БУКС", 2017. 320 с.
5. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Київ: Наук. думка, 1969. 583 с.
6. Тлумачний словник української мови /Укладачі Ковальова Т.В., Коврига Л.П. Харків, 2005. 672 с.
7. Шевченко Л. І., Дергач Д. В. Колористика в сучасному мовознавстві: традиційне і нове. Київ: Studia Linguistica, 2011. №5. С. 234 – 239.

Лилик І.

Науковий керівник – Буда В.А.

ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНОСТІ У РОМАНІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «ТВІЙ ПОГЛЯД, ЧІО- ЧІО- САН»

Аналіз емоційно забарвленої лексики, яка поєднує у собі як аспекти номінації, так і оцінки, дає змогу виявити емоційний стан суб'єкта мовлення, який закладено у експресивному потенціалі лексеми. Тому цей шар лексики є багатим джерелом пізнання світобачення та світосприйняття автора, засобом виявлення ставлення мовця до сфери всього того, що доступне для пізнання й відображення людською свідомістю. Це можуть бути особи, предмети, якості, дії, стани, процеси тощо, оскільки, говорячи про будь-що, людина мимохіть говорить і про себе. Крім того, вивчення засобів творення експресії емоційно забарвленої лексики, у тому числі й індивідуально-авторських неологізмів, виявляє загальні напрями та закономірності розвитку художнього словотвору, поглиблює відомості про словниковий склад української мови.

Емоції посідають особливе місце в житті людини. Вони є скрізь, кожна річ і кожна подія викликає певну емоцію і формує думку особистості стосовно цієї речі або події.

Емотивність належить до першорядних ознак та невід'ємних складових художнього тексту. Йдеться про емоційність у мовному значенні, тобто чуттєву оцінку об'єкта, настроїв, переживань людини. Ця властивість художнього тексту виражає емоційне ставлення автора, його ролі у тексті, місце дійових осіб, імовірність емоцій реального чи уявного реципієнта щодо описуваних подій, явищ, персонажів, їхньої поведінки. [1, с. 24-25].

Н.І.Бойко зауважує, що останнім часом «простежується чіткий антропоцентричний підхід до вивчення мови, що передбачає орієнтацію на такі проблеми, як «мова в людині» та «людина в мові» [2, с. 6]. Саме тому проблеми вивчення експресивності мовних засобів посідають помітне місце в сучасному мовознавстві. Експресивність проникає в усі сфери діяльності людини. Експресивно марковані одиниці вносять в усталені стандарти та штампи раціонального, логічного елементи новизни, пробуджують певні почуття, викликають ті чи ті емоції.

Усі прояви емоцій, зафіксовані в досліджуваному тексті, можна поділити на п'ять груп:

- просодичні (звукові, що сприймаються органами слуху, манера мовлення, крик, шепіт, мовчання, сміх, стогін, зойк, плач, бурмотіння, спів): *«Лікар взявся мене заспокоювати, поліцейський пробурмотів щось схвальне, а в мене нарешті відкрилися очі, я раптом відчув себе самотнім серед чужих людей, а за стіною лежала моя Ралука – мертва, скривджена.»* [3, с. 21];
- мімічні (зміни виразу обличчя та його частин): *«Тієї миті поліцейський скидався на агресивну горилу : підборіддя подалося вперед, ніздрі звузилися.»* [3, с. 35];
- мануальні (рухи рук): *«Приїжджайте швидше в міську лікарню, вона потрапила в аварію, - так сказав мені голос у слухавці, я навіть не зафіксував, чоловічим чи жіночим він був, у скроняху мене гучно пульсувало, все випадало з рук»* [3, с. 16];
- вегетативні (зміни у діяльності внутрішніх органів і судин, секреції залоз, роботі серця, які не підпорядковані свідомості та волі людини): *«Голова почала боліти, судини настільки звузилися, що я відчував кожен приплив і відплив крові»* [3, с. 25];
- рухові (рух тіла та його частин, характер руху, постава): *«Сідай – буркнув він»* [3, с. 28].